Eduskunnan talousvaliokunta

HE 41/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Asiantuntijalausunto Eduskunnan talousvaliokunnalle

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskus) kiittävät mahdollisuudesta lausua asiasta ja Hämeen ELY-keskus esittää virastojen yhteisenä lausuntonaan seuraavaa.

Yleisesti

Esityksen tarkoituksena on toteuttaa yhden luukun periaatetta ympäristöasioiden käsittelyssä uudessa Lupa- ja valvontavirastossa ja edistää lupa-asioiden käsittelyn yhdenmukaisuutta ja sujuvuutta. Tarkoitusta voidaan pitää lähtökohtaisesti oikeana ja nykytilanteessa tarpeellisena. Useiden viranomaisten aluehallinnossa erilaiset toimintatavat ja linjaukset ovat johtaneet erilaisiin lupa- ja valvontakäytäntöihin ja tulkintoihin. Lisäksi työt eivät nykyisellään usein jakaudun tasaisesti resursseihin nähden ja valtion talouden tasapainottaminen resurssivähennyksineen edellyttää uudenlaista organisoitumista sekä uusia toimintatapoja ja prosesseja. Näiden lisäksi toiminnan kustannusvastaavuutta ei nykyisellään juurikaan tarkastella muuta kuin maksullisen toiminnan osalta. Lupa- ja valvontavirastolla on valtakunnallinen toimivalta, joten se pystyy organisoimaan prosessinsa valtakunnallisesti, soveltamaan toiminnassaan yhtenäisiä ratkaisukäytäntöjä sekä kohdistamaan resursseja paremmin ja uudella tavalla sekä hyödyntämään erityisasiantuntemusta joustavasti.

Esityksen tavoitteiden edistämiseksi esityksessä ehdotetaan sekä kokonaan uutta lainsäädäntöä, nykyisen lainsäädännön kehittämistä, että käytännön toimenpiteiden tehostamista. Viraston toimivalla johdolla sekä sen henkilöstöllä tulee olemaan nykyistä merkittävästi laajempi kokonaisvastuu muun muassa lupamenettelyjen sujuvuuden kehittämisen, digitalisaation edistämisen, sekä valtakunnallisten toimintamallien luonnin osalta. On hyvä huomata, etteivät lainsäädännön muutokset automaattisesti johda toimenpiteiden ja prosessien tehostumiseen, vaan muutosta tulee johtaa määrätietoisesti läpi organisaation ja muutokset edellyttävät viranomaiselta osin uudenlaista osaamista resurssien kohdentamisessa, talouden johtamisessa ja myös projektinhallintaan liittyvissä asioissa.

HÄMEEN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

0295 025 000
www.ely-keskus.fi
Y-tunnus 2296962-1

Kirjaamo
PL 29, 15141 Lahti
kirjaamo.hame@ely-keskus.fi

Ennakollinen ohjaus ja asiakkuus

Ennakollista ohjaamista ja yhteistyötä sekä asiantuntemusta koskevilla ehdotuksilla vahvistettaisiin asiakasohjausta ja selkeytettäisiin viranomaisen tietynlaista prosessinjohdollista roolia, jossa luvan hakijalla olisi mahdollisuus etukäteen keskustella luvitukseen liittyvistä velvollisuuksista, selvitystarpeista ja reunaehdoista. Hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on, että yllättäviä lisäselvitys- ja täydennyspyyntöjä voitaisiin hyvällä yhteistyöllä ja ennakoinnilla vähentää, hyödyntäen myös viranomaisten ja hanketoimijoiden yhteistyötä. Asiakkaalle, kuten luvan hakijalle, Lupa- ja valvontavirastossa pyritään tarjoamaan kokonaispalvelua, jossa samaan asiointikokonaisuuteen liittyvät ympäristölliset lupamenettelyt tuotetaan toisiinsa kytkeytyvänä kokonaisuutena. Tällainen toimintatavan muutos edellyttää prosessien uudistamisen lisäksi uudenlaista asiakkuusajattelua ja asiakkuuden tunnistamista osana prosessia sekä toiminnan jatkuvaa kehittämistä. Uuden viraston toimeenpanossa esitetäänkin osastolle omaa kehittämisyksikköä koordinoimaan ja johtamaan kehittämistä. Onkin tärkeää, että yksikölle osoitetaan aidosti resursseja, sillä kehittämisen kautta tavoiteltavat monet uudistuksen hyödyt (taloudelliset ja toiminnalliset) saattavat jäädä toteutumatta, ellei näihin aidosti panosteta.

Etusijamenettelyn ja yhteyspisteviranomaisen edellyttämät lisäresurssit

Ehdotettava ympäristöasioiden käsittelylaki sisältäisi kaksi etusijaa koskevaa pykäläehdotusta. Ympäristöasioiden käsittelylaissa säädettäisiin eräiden vihreän siirtymän hankkeiden määräaikaisesta etusijasta vuoden 2030 loppuun saakka. Lisäksi etusijamenettelyä yhdenmukaistettaisiin eräiden EU-säädösten mukaisten hakemusten käsittelyn osalta. Näiden lisäksi esityksessä ehdotetaan nimettäväksi Lupa- ja valvontavirasto eräiden EU-säädösten lupamenettelysäännöksissä edellytetyksi kansalliseksi yhteyspisteviranomaiseksi. Etusijamenettelyn jatkaminen vuoden 2030 loppuun saakka edellyttää nykyisten menettelyyn osoitettujen lisäresurssien jatkamista vuosille 2027–2030. Lisävoimavarojen merkitys on edelleen keskeinen, jotta etusijan saavien hankkeiden nopea käsittely turvataan myös jatkossa. Lupa- ja valvontaviraston aloittaessa toimintansa luvituksen toimintakyvyn, yhteyspisteviranomaisen toiminnan ja etusijamenettelyn sujuvan jatkon varmistamiseksi arvioidaan tarvittavan määräaikaista lisämäärärahaa erityisesti 2026–2027. On hyvä huomata, että etusijamenettelyn resurssit osoitetaan normaaleihin tehtäviin, kun taas yhteyspisteviranomaistehtävä on luonteeltaan uutta asiakaspalvelua ja edellyttää siten muutakin panostusta kuin vain lyhytaikaista lisäresursointia.

Digitaaliset palvelut ja sähköinen asiointi

Osana yhden luukun palvelujen hanketta kehitetään digitaalisia palveluita. Sähköisten järjestelmien toimivuus on keskeinen edellytys ympäristöasioiden käsittelyn sujuvuuden ja yhdenmukaisuuden

saavuttamiseksi sekä tämän esityksen ehdotusten toteuttamiseksi. Sähköisen asioinnin kehittämistä koskevien ehdotusten osalta kyse on tätä esitystä laajemmasta kokonaisuudesta. Tällä hetkellä lupaprosessien ja valvonnan prosessien tuottavuuden parantamista, moniviranomaispalvelukanavan kehittämistä ja sähköistä asiointia ylipäätään kehitetään useissa eri hankkeissa ja ympäristöasioiden ”digiluukku” syntyy useiden digihankkeiden yhteistyönä. On selvää, että lupamenettelyjen sujuvuus edellyttää sähköisten asiointipalveluiden jatkuvaa kehittämistä, mutta samalla vaaditaan myös järjestelmien normaalia ylläpitoa. Tästä huolimatta järjestelmiä ja palveluita kehitetään, mutta valitettavasti myös ylläpidetään, lähinnä useiden eri hankkeiden hankeresursseilla ja pysyviin kuluihin ei ole osoitettu riittävää rahoitusta. Uudessa Lupa- ja valvontavirastossa viraston vastuulle tulevien järjestelmien resurssointi tuleekin organisoida, vastuuttaa ja resursoida pysyvänä tehtävänä ja niiden rahoitus turvata.

Valtion talouden tasapainottaminen ja kasvuriihen lisäsäästöt

Valtion aluehallinnon ja ympäristöasioiden uudistus ei lähtökohtaisesti sisällä suoria säästötoimia, vaan enemmänkin nykyisessä toimintaympäristössä kehittämistä, uudistamista ja sujuvoittamista. Uudistuksen rinnalla viedään kuitenkin samanaikaisesti valtion talouden tasapainottamista ja nykyisten virastojen säästötavoitteet siirtyvät suoraan Lupa- ja valvontavirastolle. Kasvuriihen lisäsäästöjen kohdentumisesta ei tällä hetkellä ole vielä tarkempaa tietoa, kuten ei myöskään tulevien vuosien palkantarkistusten kompensoimisesta toimintamenoihin. Nämä kaikki yhdessä aiheuttavat kuitenkin uuden viraston aloittamiselle selkeän talousriskin, sillä usein aloitusvaiheessa toiminnan muutokset ja uudistuksen hyödyt eivät ole vielä täysin ulosmitattavissa, vaan ne saavutetaan vasta myöhemmin.

Uuden viraston ympäristöosaston maksullisen toiminnan tulot ovat merkittävät ja maksullista toimintaa ja hinnoittelua tuleekin uudistaa jatkossa paremmin kustannusvastaaviksi ja kattamaan myös sähköisten järjestelmien ylläpitokuluja. Nykyisten ELY-keskusten valvonnan tulot ovat eduskunnan lausuman mukaisesti kohdennettu suoraan ympäristöpuolen valvontatehtävien resursseihin. Vastaavalla tavalla uudessa virastossa ympäristöpuolen tulot tulisi kohdentaa suoraan ympäristöosaston lupa- ja valvontatehtäviin. Mikäli näin ei tehdä ja samanaikaisesti toimintamenoja leikataan suunnitellulla tavalla vaarantuvat uudistuksen tavoitteet ympäristölupa- ja valvontatehtävien sujuvuuden ja tehostumisen osalta.

Tämä asiakirja on hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on ratkaissut ylijohtaja Tommi Muilu.

Tämä asiakirja KEHA/21579/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/21579/2025 har godkänts elektroniskt

Muilu Tommi 15.05.2025 08:39